

SOMMARJU

RIFJUT TAS-SETGĦA TA' MONOPOLJU FUQ IS-SAĦĦA GLOBALI PUBBLIKA

Rigward l-emendi proposti ta' I-IHR (2005) u l-ftehim ta' pandemija tal-WHO

Grupp ta' esperti fix-xjenza politika u l-igi hejjew document politiku dettaljat, ta' 45 paġna dwar l-emendi proposti għar-Regolamenti Internazzjonali tas-Saħħa (2005) u t-trattat/ftehim tal-WHO dwar il-pandemija (WHO CA+). Dan id-dokument politiku joffri ħarsa professjonali dwar l-istrumenti legali proposti. Fih ukoll rendikont storiku ta' dak li mar ħażin matul il-pandemija tal-COVID, jiddeskrivi t-tentattivi li qed isiru biex tiġi stabbilita il-ħsara li saret u li qed tiġi aċċettata bħala norma, u jipprovdi għarfien siewi dwar kif jista' jiġi msewwi dan il-proċess qabel ma jkun tard wisq. Il-punti ċentrali tad-dokument politiku huma deskritti hawn taħt għall-konvenjenza tiegħek.

Mejju 2023

Introduzzjoni

Qed iseħħu negozjati biex isaħħu b'mod sinifikanti l-kontroll tal-Organizzazzjoni Dinjija tas-Saħħa (WHO) fuq ir-reazzjonijiet u l-ħsieb fuq is-saħħa pubblika globali permezz ta' (a) emendi għar-Regolamenti Internazzjonali tas-Saħħa (2005), u (b) trattat/ftehim rigward il-pandemija (WHO CA+). Iż-żewġ strumenti jistgħu jitqiesu bħala komplementari. Filwaqt li l-emendi tal-IHR sottomessi, jekk jiġu approvati, isaħħu bil-kbir is-setgħat tal-WHO, kif ukoll tad-Direttur Ġenerali tagħha vis-à-vis stati u atturi mhux statali, it-trattat dwar il-pandemija fil-forma attwali tiegħu johloq qafas ġdid u ta' spiża intensiva burokratika u sopranazzjonali u jimponu qafas ideoloġiku li taħtu joperaw kwistjonijiet ta' saħħa globali.

L-Assemblea Dinjija tas-Saħħa (WHA) stabbiliet skadenza għal Mejju 2024 biex tpoġġi għall-vot l-emendi proposti fil-IHR u t-trattat tal-pandemija. L-emendi għall-IHR huma adottati sempliċement permezz ta' vot ta' maġġoranza mid-delegati fl-Assemblea Dinjija tas-Saħħa mingħajr l-ebda proċeduri ta' ratifika nazzjonali oħra. L-Istati jzommu d-dritt li jagħzlu li ma jipparteċipawx u joħorġu (*opt out*) b'mod individwali fi żmien speċifikat (10 xhur). Jekk ma jagħmlux hekk, il-verżjoni riveduta tapplika għalihom awtomatikament. It-trattat, intant, jeħtieġ maġġoranza ta' żewġ terzi fil-WHA b'ratifika nazzjonali sussegwenti. Madankollu, skont l-Artikolu 35 tal-"abbozz żero" tat-trattat, il-ftehim jista' jidhol fis-seħħ fuq bażi provvizorja qabel il-konklużjoni tal-proċessi tar-ratifika. It-trattat dwar il-pandemija tad-WHO qed jiġi kkunsidrat għall-adozzjoni taħt l-Artikolu 19 (li jirrelata ma' l-adozzjoni ta' konvenzjonijiet jew ftehimiet) tal-Konstituzzjoni tal-WHO b'konsiderazzjoni addizzjonali tal-adeqwatezza tal-Artikolu 21 (li huwa marbut mal-adozzjoni tar-regolamenti).

Uffiċjalment, l-emendi tal-IHR u t-trattat tal-pandemija huma pprezentati bħala strumenti biex tiżdied il-kollaborazzjoni internazzjonali, il-kondiviżjoni effiċjenti tal-informazzjoni u l-ekwità fil-każ ta' kriżi globali oħra tas-saħħa. *De facto*, jistgħu jinbidlu fi strumenti biex jissostitwixxu l-kollaborazzjoni internazzjonali b'mandati centralizzati, biex jinkoraġġixxu t-tfixkil tad-dissens u biex jilleġittimizzaw kartell li jimponi fuq il-popolazzjonijiet prodotti tas-saħħa mmexxija mill-interessi li jiġġeneraw profitti fuq prodotti li jaħdmu aħjar iżda li jgħibu inqas profit.

Għadd mill-emendi tal-IHR (2005) proposti, jipprovdu qafas legali għal-monopolju ta' poter tal-WHO fuq aspetti tas-saħħa pubblika globali fi żminijiet ta' kriżi attwali u potenzjali. Kieku dawn l-emendi kellhom jiġu approvati, dan il-poter ikun f'idejn ftit donaturi potenti u primarji tal-WHO li jeżerċitaw kontroll qawwi fuq l-organizzazzjoni. Ta' min jinnota f'dan il-kuntest li l-WHO għandha kontroll sħiħ biss fuq madwar kwart tal-baġit tagħha stess. Il-bqija jikkonsisti f'kontribuzzjonijiet volontarji mogħtija minn finanzjaturi tagħha. Jekk ikun hemm qbil dwarhom, xi wħud mill-emendi tal-IHR (2005) jippermettu lill dawn interessi speċjali, li diġà kkompromettew lill-organizzazzjoni (ara eż. Cohen & Carter 2010) joħolqu miżuri u regoli huma u jimponu kif l-istati u anke l-atturi mhux statali madwar id-dinja għandhom jirrispondu għall-emerġenzi tas-saħħa pubblika u kif jindirizzaw varjetà ta' kwistjonijiet ta' saħħa globali b'mod ġenerali.

Mizuri mandatorji u sovranità tal-Istat

Uħud mill-emendi proposti ta' IHR (2005) jibdlu n-natura tar-rakkomandazzjonijiet temporanji u permanenti msemija taħt l-Artikoli 15 u 16 ,minn sempliċement pariri mhux vinkolanti għal dawk obligatorji li jinħarġu mil-WHO u mid-Direttur Ġenerali tagħha, biex jiġu implimentati mill-Istati Membri. L-Artikolu 15 tar-Regolamenti Internazzjonali tas-Saħħa (2005) jgħid: Jekk "għie determinat [...] li qed isseħħ emerġenza tas-saħħa pubblika ta' thassib internazzjonali, id-Direttur Ġenerali għandu joħroġ rakkomandazzjonijiet temporanji". L-Artikolu 16 iżid li l-"WHO tista' [ukoll] tagħmel rakkomandazzjonijiet permanenti ta' miżuri xierqa għas-saħħa [...] bħala applikazzjoni ta' rutina jew perjodika." FI-IHR (2005), ir-rakkomandazzjonijiet temporanji maħruġa mid-Direttur Ġenerali u r-rakkomandazzjonijiet permanenti huma definiti bħala pariri mhux vinkolanti li għandhom jiġu kkunsidrati¹.

Għadd mill-emendi proposti ġodda, jekk jiġu adottati, jibdlu n-natura tar-rakkomandazzjonijiet li jistgħu jinħarġu u jsiru obligatorji u legalment vinkolanti. L-emendi jiksbu dan billi jneħħu frażijiet bħal '*li ma jorbotx*' mid-definizzjoni ta' termini "*rakkomandazzjonijiet temporanji*" u "*rakkomandazzjonijiet permanenti*" fl-Artikolu 1, filwaqt li fl-istess hin jiddaħħal mandat biex dawn jiġu esegwiti f'varjetà ta' artikoli sussegwenti. Il-Kumitat ta' Reviżjoni tar-Regolamenti Internazzjonali tas-Saħħa tal-WHO stess jew I-HRRC fir-rapport tiegħu jinnota li fir-rigward ta' Artikolu l-ġdid 13A huwa propost li: "**Din il-proposta [...] tagħmel obligatorji r-rakkomandazzjonijiet temporanji u permanenti indirizzati taħt l-Artikoli 15 u 16.**" (WHO 2023: 55) Fir-rigward tal-Paragrafu 7 tal-artikolu sottomess, il-Kumitat tal-WHO jkompli li "**dawn il-proposti effettivament jagħtu lill-WHO l-awtorità li tagħti istruzzjonijiet lill-Istati**" (ibid.: 57). Rigward emenda ssuġġerita għall-Artikolu 42, I-HRRC jispjega bl-istess mod li: "**L-emenda proposta b' referenza għal rakkomandazzjonijiet temporanji u permanenti tidher li tagħmel l-applikazzjoni ta' dawn ir-rakkomandazzjonijiet obligatorji**". (ibid.: 67)

Emendi differenti jzidu wkoll b'mod sinifikanti s-setgħat tad-Direttur Ġenerali li jintgħażel fi proċess mhux demokratiku jew trasparenti. Emenda għall-Artikolu 15, pereżempju, tippermetti lid-Direttur Ġenerali li joħroġ rakkomandazzjonijiet mhux biss waqt PHEIC iddikjarat minnu/minna iżda wkoll fis-sitwazzjonijiet kollha li huma meqjusa minnu/minna li għandhom il-possibilità li jseħħu (WHO 2023a: 15). Żieda għall-Artikolu 42, sadanittant, tiddikjara li miżuri tal-WHO bħala rakkomandazzjonijiet magħmula mid-Direttur Ġenerali mhux biss "għandhom jinbdew u jitlestew mingħajr dewmien mill-Istati Membri kollha" iżda li "l-Istati Membri għandhom jieħdu wkoll miżuri biex jiżguraw li atturi oħra mhux Statali u li joperaw fit-territorji rispettivi tagħhom ikunu obbligati jimxu wkoll ma' dawn il-miżuri" (ibid.: 22).

L-Artikolu 18 tal-IHR fih lista mhux eżawrjenti ta' miżuri li l-WHO tista' tgħid lill-Istati Membri biex jimplementaw permezz tar-rakkomandazzjonijiet lil individwi Din il-lista tinkludi fost affarijiet oħra: li jintalbu eżamijiet mediċi; li jiġu riveduti provi ta' eżamijiet mediċi u analiżi tal-laboratorju; li jinħtieġu tilqim jew trattamenti oħra; li jirvedu provi ta' tilqim jew trattamenti oħra; li jitpoggew individwi taħt osservazzjoni tas-saħħa pubblika; li tiġi implimentata kwarantina jew miżuri oħra tas-saħħa u biex implimentat l-iżolament jew trattament mediku.(cf. WHO 2023a: 17).

L-emendi proposti li jagħmlu r-rakkomandazzjonijiet maħruġa mill-WHO jew mid-Direttur Ġenerali tagħha **obligatorji**, iqajmu mistoqsijiet serji dwar **ir-ramifikazzjonijiet tagħhom għas-Sovranità tal-Istat u l-governanza demokratika** li jeħtieġ li jiġu indirizzati b'mod urġenti. It-tweġibiet jistgħu jkunu differenti minn nazzjon għall-ieħor. Filwaqt li l-WHO m'għandha l-ebda mekkaniżmu effettiv ta' infurzar fil-konfront ta' pajjiżi sinjuri, l-emendi proposti tal-IHR jistgħu jwasslu biex gvernijiet b'saħħithom f'konformità mad-direttivi tal-WHO jargumentaw li dawn għandhom jiġu mħarsa u infurzati internament minhabba n-natura legali tagħhom vinkolanti taħt strument tal-liġi internazzjonali. Stati nazzjonali b'saħħithom u investituri privati interessati li jikkonformaw mad-direttivi, kif ukoll il-WHO ininifisha, jistgħu ikomplju jużaw l-IHR rivedut bħala qafas legali biex jipprovaw jilleġittimizzaw il-kolonjalizmu tas-saħħa u jagħmlu pressjoni finanzjarja fuq il-pajjiżi fqar biex iġegħluhom jikkonformaw – u jimminaw fil-proċess is-sovranità tagħhom

¹ Filwaqt li r-Regolamenti Internazzjonali tas-Saħħa (2005) jiffurmaw dokument legalment vinkolanti li taħthom l-Istati Membri jaqblu li jissodisfaw obbligi delineat u deskritti fid-dokument, ma jagħtux setgħa lil-WHO u lanqas lid-Direttur Ġenerali tagħha biex toħroġ/joħroġ obbligi kif meħtieġ għal sitwazzjonijiet emerġenti. Minflok, il-WHO u d-Direttur Ġenerali tagħha f'tali sitwazzjonijiet jistgħu, skont l-IHR (2005), joħroġu biss rakkomandazzjonijiet li ma jorbotx.

Il-ġlieda kontra d-dissens globali

Kemm l-emendi introdotti tal-IHR (2005) kif ukoll l-abbozz ta' trattat/ftehim dwar il-pandemija jinkoraġġixxu kollaborazzjoni globali sistematika biex jiġi miġġieled id-dissens mill-pożizzjonijiet miżmuma mill-gvernijiet u l-WHO – li hija aġenzija tan-Nazzjonijiet Uniti (UN) – biex b'hekk jiġi msejjes kontroll kkonċentrat fuq l-informazzjoni. Melissa Fleming, Deputat Segretarju Ġenerali tan-UN, iddikjarat it-twemmin li ġej f'laqgħa tal-Forum Ekonomiku Dinji tal-2022 (2022: 1) f'Davos: "*Ix-Xjenza f'idejna u aħna naħsbu li d-dinja dan għandha tagħrfu.*"

L-abbozz ta' trattat/ftehim dwar il-pandemija jinkoraġġixxi l-Istati Membri kollha – li jinkludu dawk demokratiċi, awtoritarji u dittatorjali – biex jidentifikaw *profili* ta' dak li hu pperċepit bħala misinformazzjoni mill-WHO jew mill-Istati Membri u biex tiġi ndirizzata kull informazzjoni u opinjoni/jiet li jmorru lill hinn mil-linja uffċjali. L-IHRC tal-WHO saħansitra tissuggerixxi li l-WHO jista' jkollha obbligu "li tivverifika informazzjoni li ġejja minn sorsi oħra minbarra l-Istati Membri" (WHO 2023: 21). **Tistqarr ukoll li d-drittijiet fundamentali tal-bniedem bħal-libertà tal-kelma u l-libertà tal-istampa jeħtieġ li jkunu bilanċjati ma' dak li l-WHO u l-gvernijiet jipproklamaw li hija informazzjoni preċiża f'kull mument partikolari** (cf. ibid.: 21). Din in-narrattiva hija perikoluża, anti-demokratika u jmur kontra dak li għandu jsir mil-lezzjonijiet li ħadna mill-COVID.

Khosla & McCoy (2022: 1–2) jispjegaw fil-Ġurnal Mediku Brittaniku li: "Tolleranza ta' dissens ma timmarkax biss l-abbiltà li tisfida u żżomm lill-gvernijiet (u atturi b'saħħithom oħra) responsabbli u r-rieda li jirrispettaw il-fehmiet tal-minoranza, imma hija tinkoraġġixxi dibattitu u deliberazzjoni fis-soċjetà b'modi li jmxxu bidla u żviluppi soċjali pożittivi. Id-dissens jista' jgħin biex tiġi informata l-opinjoni pubblika, tibdel il-politika, tħaffef ir-riforma u tippromwovi u tiproteġi drittijiet oħra tal-bniedem. Id-dissens kien ċentrali għall-avvanz tal-ugwaljanza bejn is-sessi u d-drittijiet tan-nisa u t-treġġiġ lura tal-oppressjoni etnika u razzjali kif kien sar mill-moviment tad-drittijiet ċivili fl-Istati Uniti u l-ġlieda kontra l-*apartheid* fl-Afrika t'Isfel. Kien ingredjent kritiku f'ħafna kampanji ta' suċċess immirati biex jiproteġu l-ambjent naturali mill-ħsara u l-qerda. U fil-qasam tas-saħħa, id-dissens kellu rwol importanti fl-avvanz tal-aċċess għat-trattament tal-pandemija tal-HIV. [...] Id-dritt għal dissens għandu jiġi rispettat u meqjus bħala espressjoni b'saħħitha tad-demokrazija u l-libertà, u konxjament irridu nistinkaw biex kontinwament nħarsu u niproteġu dan id-dritt. [...] importanti, il-vuċijiet tal-professionisti tas-saħħa huma [...] kruċjali biex jiġi żgurat li l-miżuri tal-kontroll tal-pandemija ma jiġux abbużati bħala skuża biex jittrażżnu aktar id-drittijiet tal-bniedem, jiġu arrestati ġurnalisti u attivisti jew jiġu introdotti liġijiet drakonjani biex jiġu miġġielda l-aħbarijiet foloz'. [...] Dawk li jaħdmu fil-qasam tas-saħħa globali għandhom ir-rwol kritiku x'jaqdu fil-protezzjoni, il-preservazzjoni u l-avvanz tal-ħsieb kritiku. Hekk kif niffaċċjaw sfidi bla preċedent, huwa aktar importanti minn qatt qabel li nibqgħu sodi u niddefendu dawn il-prinċipji bażiċi tad-drittijiet tal-bniedem."

Sorveljanza: ċertifikati tas-saħħa (diġitali) u formoli ta' traċċament

Emendi addizzjonali għall-IHR (2005) jipprevedu sistema ta' sorveljanza estiża b'ċertifikati tas-saħħa (preferibbilment diġitali) u formoli ta' traċċament biex jiżguraw konformità tal-massa mad-direttivi ċentralizzati. L-emendi li jikkonċernaw l-użu ta' ċertifikati tas-saħħa (diġitali) jew formoli ta' traċċament għall-kontroll u s-sorveljanza ma ġewx biss proposti fir-rigward tal-artikoli relatati ma' emergenzi tas-saħħa internazzjonali iżda wkoll fir-rigward tal-Artikolu 23 li jtratta miżuri ġenerali tas-saħħa mal-wasla kif ukoll mat-tluq (minn Stat Membru). Skont l-IHRC tal-WHO, dan l-artikolu japplika għas-sitwazzjonijiet kollha, mhux biss għall-emergenzi tas-saħħa pubblika li hi ta' tħassib internazzjonali (PHEICs).

L-emendi sottomessi għall-Artikolu 23, pereżempju, jinkludu "paragrafu propost ġdid [numru] 6 [li] jintroduċi referenza speċifika għall-formoli tat-traċċament tal-passiġġieri bħala parti mid-dokumenti li jistgħu jkunu meħtieġa, u preferenza li dawn ikunu f'format diġitali" (WHO 2023: 61). Emenda oħra tissuggerixxi li tiġi inkluża informazzjoni dwar testijiet tal-laboratorju fid-dokumenti tas-saħħa ta' kull min jivvjaġġa. L-IHRC jirnexxieli jinnota: "**La darba li l-Artikolu 23 japplika għas-sitwazzjonijiet kollha, mhux biss għall-PHEICs, il-Kumitat huwa mħasseb li rekwiżit bhal dan jista' jgħabbi żżejjed lill-vjaġġaturi, u jista' saħansitra jqajjem tħassib etiku u dak relatat ma' diskriminazzjoni.**" (ibid.: 62) B'mod ġenerali, l-IHRC tirrikonoxxi wkoll tħassib dwar "il-livell xieraq ta' protezzjoni għall-informazzjoni personali" (ibid.: 66).

Kif spjega il-ministru tas-saħħa Indoneżjan Sadikin waqt is-Summit tal-G20 f'Bali f'Novembru 2022, l-introduzzjoni ta' ċertifikati tas-saħħa diġitali globali tikkostitwixxi l-għan ewlieni fir-reviżjoni tal-IHR (2005). L-Indoneżja stess diġà bdiet implimenta ċertifikati tas-saħħa diġitali obbligatorji billi tuża "app" li tista' titniżżel permezz ta' Android u Apple. Il-pajjiż jipprovdi eżempju ta' kif iċ-ċertifikati globali tas-saħħa diġitali, jekk jiġu adottati permezz tal-emendi tal-IHR, jistgħu jiġu abbużati minn dawk fil-poter biex iġieghel lin-nies, inklużi t-fal, jirċievu trattamenti mediċi, biex jirrestrinġu l-moviment tagħhom, biex iġieghel l-użu personali ta' ċerti "apps" diġitali u biex b'hekk timmina l-informazzjoni privata (tas-saħħa).

Drittijiet ta' kartell u regolamentazzjoni

Għadd ta' emendi tal-IHR (2005), jekk jiġu approvati, **jgħaddu s-setgħa fuq l-identifikazzjoni, il-produzzjoni u l-allokkazzjoni tal-prodotti tas-saħħa lill-WHO taħt ċirkustanzi speċifiċi** (cf. WHO 2023a: 13–14), **li effettivament jibdluha f'kartell**. Taħt l-IHR riveduta, il-WHO tista', pereżempju, tgħid lill-Istati Membri biex jagħmlu żieda fil-produzzjoni ta' ċerti farmaċewtiċi – li jagħtu spinta lill-profitti tal-manifattur u/jew l-azzjonisti li jista' jkollhom relazzjonijiet mal-WHO – biex il-WHO imbagħad tqassam kif jidrilha, tibni sistema ta' patroċinju fuq ir-riċevituri. Emenda ssuġġerita oħra tara wkoll rwol għal-WHO fil-ħolqien ta' "*linji gwida regolatorji għall-approvazzjoni mgħaġġla ta' prodotti tas-saħħa ta' ċerta kwalità*" (WHO 2023: 14).

L-infrastruttura meħtieġa biex jiġu implimentati l-emendi relatati mal-mekkaniżmu ta' allokkazzjoni tal-WHO tkun stabbilita permezz tat-trattat jew ftehim kumplementarju fuq il-pandemija. Jekk jiġi adottat, dan ta' l-aħħar jinholq Network Globali tal-Katina tal-Provvista u l-Logistika tal-WHO (magħruf ukoll bħala 'The Network').

Appoġġ għar-riċerka dwar il- 'Gain of Function'

L-abbozz ta' trattat/ftehim dwar il-pandemija, b'mod partikolari, għandu aktar implikazzjonijiet negattivi għas-sigurtà globali () peress li jappoġġa riċerka msejfa 'Gain of Function' minkejja l-perikli kbar għal biosikurezza li dan iġib miegħu (dwar dawn il-perikli ara eż. Kahn 2023). L-abbozz ta' trattat jiddikjara li meta niġu għal "laboratorji u faċilitajiet ta' riċerka li jwettqu xogħol biex jibdlu organiżmi b'mod ġenetiku u li b'hekk iżidu l-patoġeniċità u t-trasmissjoni tagħhom" għandhom jiġu osservati ċerti miżuri sabiex "jevitaw r-rilaxx aċċidentali ta' dawn il-patoġeni" iżda huwa meħtieġ li jiġi żgurat li "dawn il-miżuri ma joħolqu l-ebda ostaklu amministrattiv bla bżonn għar-riċerka" (WHO 2023b: 16). Minhabba it-tnixxija mill-laboratorju ta' virus mibdul mill-bniedem, li x'aktarx kien responsabbli għall-kriżi tal-COVID, it-trattat pandemiku propost jiżvela disprezz inkwetanti lejn id-devastazzjoni eċċezzjonali li tista' tiġi kkawżata minhabba perikli ta' biosikurezza assoċjati ma' riċerka ta' gwadan ta' funzjoni b'patoġeni potenzjalment pandemiċi. Id-dinja tista' tara l-ħarba jew ir-rilaxx ta' virus mfassal speċifikament biex ikun aktar fatali minn SARS-CoV-2.

Konklużjoni

Għadd mill-emendi proposti tal-IHR u t-trattat dwar il-pandemija (WHO CA+) – jekk ikun hemm qbil dwarhom – inevitabbilment se jintużaw biex j avvanzaw l-interessi ta' ftit atturi b'saħħithom għad-detriment ta' oħrajn. Dawn jirrapprezentaw tentattiv bla preċedent biex tiġi legalizzata l-koncentrazzjoni ta' poter mhux demokratiku taħt pretenzjoni falza li teħtieġ reazzjoni rapida, effettiva u robusta. Uħud mill-emendi proposti tal-IHR (2005), b'mod partikolari, jirrapprezentaw qafas għall-eżerċizzju illeġittimu tal-poter governattiv globali mingħajr qbil popolari, mekkaniżmi ta' kontroll kostituzzjonali jew ta' kontabilità. Bħala tali, joħolqu preċedent perikoluż jekk dawn jgħaddu.

Il-qafas legali previst għas-setgħa ta' monopolju fuq aspetti tas-saħħa pubblika globali mhux se jwassal għal tnejnija aħjar għall-pandemija iżda għal ripetizzjoni ta' wħud mill-agħar deċiżjonijiet meħuda matul il-pandemija tal-COVID f'każ ta' emerġenza futura. Il-qafas legali previst għall-poter ta' monopolju fuq aspetti tas-saħħa pubblika globali mhuwiex sinjal ta' progress iżda jirrapprezenta ritorn lura fl-iżvilupp uman għal żminijiet ta' imperi ċentralizzati, sistemi fewdali u kolonjalisti.

Huwa stabbilit sew li s-setgħa ta' monopolju telimina l-għażla ħielsa u l-kompetizzjoni, u b'hekk tikser id-drittijiet individwali filwaqt li tnaqqas b'mod drammatiku l-kwalità tas-soluzzjonijiet u l-innovazzjoni. Ftit hemm oqsma fejn dan għandu konsegwenzi koroh bħal fil-qasam tas-saħħa tal-bniedem. Il-koncentrazzjoni bla bżonn tal-poter tipprezenta wkoll theddida għas-sistemi demokratiċi u d-dritt tan-nies għall-awtonomija. Id-demokrazzi jiġu ppreservati billi tiġi evitata l-akkumulazzjoni ta' poter

ikkonċentrat u billi jtkissru l-monopolji filwaqt li fl-istess ħin jiġu salvagwardjati l-valuri ċentrali demokratiċi essenzjali.

Referenzi

COHEN, D., & CARTER, P. (2010). WHO and the pandemic flu “conspiracies”. *British Medical Journal (BMJ)*; 340 :c2912 doi:10.1136/bmj.c2912.

KAHN, Laura H. (2023). The Seven Deadly Sins of Biomedical Research. *Georgetown Journal of International Affairs*. <https://gja.georgetown.edu/2023/03/03/the-seven-deadly-sins-of-biomedical-research/>.

KHOSLA, R., & MCCOY, D. (2022). Dissent and the right to protest in context of global health. *BMJ Global Health* 2022; 7:e011540. doi:10.1136/bmjgh-2022-011540.

WHO (2023). Report of the Review Committee regarding amendments to the International Health Regulations (2005). https://apps.who.int/gb/wgihhr/pdf_files/wgihhr2/A_WGIHR2_5-en.pdf.

WHO (2023a). Article-by-Article compilation of proposed amendments to the International Health Regulations (2005) submitted in accordance with decision WHA75(9) (2022). https://apps.who.int/gb/wgihhr/pdf_files/wgihhr2/A_WGIHR2_7-en.pdf.

WHO (2023b). Zero draft of the WHO CA+ for the consideration of the Intergovernmental Negotiating Body at its fourth meeting. https://apps.who.int/gb/inb/pdf_files/inb4/A_INB4_3-en.pdf.

WORLD ECONOMIC FORUM (2022). Sustainable Development Impact Meetings 2022. Tackling Disinformation. <https://www.weforum.org/events/sustainable-development-impact-meetings-2022/sessions/tackling-disinformation>.

ĊAĦDA GĦALL-POTER MONOPOLISTIKU FUQ IS-SAĦĦA GLOBALI PUBBLIKA

Kuntatt: policy@worldcouncilforhealth.org

